

arts

Artuklu Sanat ve Beşeri
Bilimler Dergisi
Artuklu Journal
of Arts and Humanities

MARDİN ARTUKLU
ÜNİVERSİTESİ
MARDİN ARTUKLU
UNIVERSITY

Geleneksel Çömlekçilikten Çağdaş Seramik Sanatına Cemalettin Sevim Örneği

Sibel SEVİM
Prof.
Anadolu Üniversitesi, GSF
ssibelsevim@gmail.com
ORCID: 0000-0000-0000-0000

Nesrin YEŞİLMEN
Dr. Öğr. Üyesi
Mardin Artuklu Üniversitesi, GSF
nesrinyesilmen@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7378-027X

ÖZ

Seramik insan hayatına dahil olduğu M.Ö. 7000'lerdeki Neolitik Çağ'dan bu yana farklı üretim yöntemleriyle şekillendirilmiştir. Bu üretim yöntemlerinden en eski olanlarından bir tanesi de M.Ö. 4000'li yıllarda keşfedilen seramik çömlekçi tornasıdır. Antik çağlardan günümüze kadar gelen süreçte seramik tornasında yapılan formlar evrim geçirerek, estetik kaygıların artmasıyla 21. yy.'da sanat alanında oluşan köklü değişim ve yenilenmeler ile bambaşka bir boyut kazanmıştır. Seramik torna ile üretilen çömlek, seramik bünyenin geliştirilip yüksek derecelerde pişirimin yapılması ve estetik değer ön plana çıkması ile artık bir kullanım eşyası olmaktan çok içine yüklenen anlam ile çağdaş seramik sanatında yerini almıştır. Dünya'da ise farklı seramik bünyelerle seramik torna sanatında üretilen formlar seramik sanatında önemli bir yere sahip olmuştur. Bunun sebebi ise tornada üretim yapmanın binlerce yıl öncesine dayanması ve özel bir yetenek gerektirdiğidir. Ülkemizde seramik bölümü akademisyenlerinden olan Cemalettin Sevim ise geleneksel ve çağdaş harmanlayabilmiş, seramik torna üretimlerine estetik değer katarak sanat eserine dönüştürmeyi başarabilmiş sayılı sanatçılar arasında yer almaktadır. Bu çalışmada 35 yıllık sanat geçmişine sahip Cemalettin Sevim ve seramik sanatına bakışı anlatılmış olup ve gelenekselden-çağdaşa seramik tornada yapmış olduğu eserler incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: torna, seramik, cemalettin sevim, çağdaş, sanat

Geliş Tarihi/Received: 3.1.19 | **Kabul Tarihi/Accepted:** 18.2.19 | **Yayın Tarihi/Published:** 25.2.19

Sevim, S. ve Yeşilmen, N. (2019). Geleneksel Çömlekçilikten Çağdaş Seramik Sanatına Cemalettin Sevim Örneği. *ARTS: Artuklu Sanat ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1, 69-76.

The Case of Cemalettin Sevim from Traditional Pottery to the Art of Modern Ceramics

ABSTRACT

Ceramics has been formed by different methods from BC 7000 Neolithic Age when it was included in human life. One of the oldest production methods is ceramic potter's wheel which was discovered BC 4000s. Within the period from ancient times to present, forms made in ceramic wheel has evolved and gained an utterly different format with radical changes and innovations occurred in art field in 21th. century in proportion to the increase of aesthetic concerns. Pot made via ceramic wheel has been developed within the body of ceramics and fired in high degrees so it has taken its place in modern ceramics with the attributed meaning out of being only a usage object. Forms produced in ceramic wheel art with different ceramic bodies have had a prior place in ceramics in the world. This is because a special skill is needed to make production in wheel. Cemalettin Sevim, one of the academicians of ceramics department in our country, is one of the special artists who could blend the traditional and modern one, add value to ceramic wheel productions and achieve to turn them into artworks. In this work; Cemalettin Sevim who has 35-year art history and his viewpoint about ceramics are explained, and his artworks are examined which are made in ceramic wheel from traditional to modern one.

Keywords: *pottery wheel, ceramic, cemalettin sevim, modern, art*

GİRİŞ

Kalkolitik çağlara uzanan bir hikayenin ve devinimin madde halidir seramik tornası ve bu tornadan çıkan her bir ürün, çağlara ve nesillere hizmet etmiş kadim bir kültürdür. Seramik tornası antik çağdan günümüze işlevini ve saygınlığını koruyabilmiş bir zanaat (aslında bu kadar köklü bir teknik sanat olarak adlandırılmıyordu) olarak yıllara meydan okumuştur. Plastik sanatlarda öyle teknikler vardır ki özgünlükleri ile sanat alanında isimleri ile anılırlar. Örneğin resim sanatındaki baskı, ebru gibi teknikler kendine has kimliği ve nitelikleri ile salt teknikten sıyrılıp sanatın bir dalı olarak değerlendirilmişlerdir. Seramik tornası da teknik olarak özel bir beceri ve özgünlük taşıdığından 21. yüzyılda zanaat kavramından sıyrılarak sanat alanında yerini almıştır. Kuşkusuz seramik tornasında yapılan ürünlerin sanatta yer edinmesinde usta sanatçıların önemi büyüktür. Ruh katılarak özenle yoğrulmuş bir çamur (ki seramik torna işleminde yoğurma işlemi en önemli aşamalardan biridir çünkü çamur içinde kalacak küçücük bir hava kabarcığı çalışmayı zorlaştırır), seramik tornasının ustaca kullanılması ile elbette bir sanat eserine dönüşecektir. Çağdaş seramik sanatında ülkemiz ne yazık ki çok eski bir tarihe sahip değildir. Ancak Cumhuriyet dönemi sonrası Füreyla Koral ile birlikte çağdaş seramik sanatı ivme kazanmış, birçok usta ve sanatçı yetişmiştir. Ancak bu dönemin seramik sanatı açısından olumsuz olan bir tarafı da seramik tornası gibi geleneksel sanatların ötelenmesi olmuştur. Bu kuşağın sanatçılarından Cemalettin Sevim ise gelenekseli ötelemeden oluşturduğu çağdaş yorumları ile ülkemiz çağdaş seramik sanatına katkı sağlamış önemli sanatçılarımızdandır.

Cemalettin Sevim ve Eserleri

Sanatçı ve eğitimci Cemalettin Sevim'in seramik sanatı ile macerası çocukluk yıllarında Bilecik-Bozüyük'teki evlerinin yanında bulunan, kiremit fabrikasından aldıkları çamurlarla oynayıp üç boyutlu şekiller yapması ile başlar. Sanatçının doğduğu ve büyüdüğü şehir Bozüyük, 1960- 1970 yılları arasında birçok seramik fabrikasının kurulması ile bir seramik yöresi olmaya başlamıştır. Bozüyük'te kurulan Sümerbank seramik fabrikasının ve gelişen seramik endüstrisinin etkisi ile bölgede seramik fabrikalarına eleman yetiştirilmesi amacıyla yine aynı yıllarda lise düzeyinde ilk seramik bölümü açılarak seramik alanında eğitim verilmiştir. Her ne kadar o dönemlerde öğretmenlik, subaylık ve sanat okulları popüler olsa da sanatçının hür yapısı ağır basar ve bir arayış içerisine girer. Tamda bu dönemlerde kendini en iyi ifade edebileceğini düşündüğü yer olduğu için yeni açılmış olan seramik lisesinde ilk eğitimini alır. Bu lise sanat eğitimi vermeyen bir teknik okul olsa da sanatçı Sevim bu dönemde ilk seramik heykellerini yapmaya başlar ve yaptığı her çalışma beğeni görür. Tam da o dönemlerde ülkemizde seramik sanatı da gelişim kaydetmiş ve Füreyla Koral, Jale Yılmazbaşer, Hamiye Çolakoğlu, Atilla Galatalı gibi birçok seramik sanatçısı çalışmalarıyla toplumda tanınmaya başlar. Bu yıllarda Sevim seramik sanatçıları yakından takip eder. Seramik sanatına olan ilgisi artarak devam eden sanatçı Bozüyük Seramik Lisesi'ni bitirmesinin

ardından yine Bilecik'te Seramik alanında kurulan ilk meslek yüksekokulunda eğitimine devam eder. Yine teknik ağırlıklı olan bu okulda sanatçı içinde bulunan heykel aşkı ve sahip olduğu yetenek ile heykel alanında herhangi bir eğitim almamış olmasına rağmen 1-2 metre uzunluğunda heykeller yapmaya başlar. Sevim'in meslek yüksek okuluna 1978-1980 yılları arasında ayda iki kere Pazaryeri-Kınık köyünden gelen torna ustası olan Habil Tekin'in yaptığı kısa eğitimlerle seramik tornaya olan ilgisi başlamış olur. Bölge köylerinde o yıllarda her ne kadar tornada geleneksel çömlek işi yapılıyor olsa da okulunda seramik torna eğitimi verilmemektedir. Seramik tornaya ilgi duyan sanatçı bu tekniği öğrenmek üzere dört beş ay kadar bu ustanın yanında eğitim almıştır. Bu dönemi sanatçı şöyle ifade etmektedir:

Ben Bozüyüklüyüm, okul Bilecik'te, Habil ustanın köyü Pazaryeri Kınık'ta ama ben bir kere tornaya merak salmışım ve bu işi öğrenmeyi kafama koymuştum o zamanın ulaşım şartları da çok zor tabii, Bozüyük'ten Pazaryeri Kınık'a (iki yerleşim arası mesafe ortalama 30 km) kırık dökük bisikletle gidip geliyordum. Ama Habil usta yaşlı olduğu için sabahın erken saatlerinde torna çekmeye başlar saat ona doğru çalışmayı bitirirdi. Ben sabahın erken saatlerinde yola çıkmama rağmen ulaştığımda işini bitirmiş olurdu ve bana bir tane iş gösterirdi bütün bir yolu tek bir çömleğin yapımını görmek için gider gelirdim (Cemalettin Sevim, kişisel görüşme, 15 Mayıs 2016).

Meslek yüksekokulunu bitirmesinin ardından 1981 yılında yine aynı okulda eğitimci olarak göreve başlayan sanatçı seramik tornası ile daha fazla ilgilenmeye başlamış ve bu alanda ün yapan çömlek merkezlerini gezmiştir. Yine aynı dönemde seramik sanatının duayeni olan Hamiye Çolakoğlu ve Atilla Galatalı gibi birçok seramik sanatçısı ile tanışır ve Füreya Koral ile çalışma fırsatı yakalayarak seramik sanatı alanındaki birikimlerini artırır. Sevim aynı tarihlerde yüksekokulda çalışmaya ara vererek seramik sanatında ilerleyebilmek için dönemin heykeltıraşı Gürdal Duyar ile heykeller yapmaya başlar ve İstanbul'da 1958 yılında kurulmuş olan Gorbon Işıl Seramik Fabrikası'nda çalışır. Ancak sanatçı İstanbul'un yoğun temposuna ve bohem hayata uyum sağlayamayarak Bilecik'teki yüksekokula geri döner. Dönemin Anadolu Üniversitesi rektörü Yılmaz Büyükerşen'in teklifi ile şimdilerde yine seramik alanında akademisyen ve sanatçı olan eşi Prof. Sibel Sevim ile birlikte 1986 yılında Eskişehir Anadolu Üniversitesine eğitimci olarak gelir aynı zamanda seramik alanında lisans, yüksek lisans ve sanatta yeterlik eğitimini tamamlayarak öğretim üyesi olarak çalışmaya devam eder. Bu süreç içerisinde seramik tornada çalışmaya devam eder ve teknik anlamda uzmanlaşır. Sevim artık geleneksel olarak bir ustanın yapabileceği her çömleği yapabilmektedir. Ancak bunu yapmak onun için yeterli değildir. Çünkü asırlar boyunca seramik sanatında kullanılan tormanın üzerinde taşıdığı ruhu, misyonu ve dönenceleri ile günümüze evrilerek bir heykel sanatına dönüştürmeyi istemektedir.

Tornada üretim yapan usta, sanatını, ruhunu, ve yaşadığı çağı bu özel biçimlendirme yöntemi ile aktardığından her dönemde torna, teknik anlamda sanatçı için ayrıcalıklı bir yere sahip olmuştur. Sevim'e göre seramik tornasında üretim yapmak bir semazenin dönerken ortaya çıkardığı harede oluşan ve manevi olarak ruha hitap eden bir çeşit ritüeldir. Belki de plastik sanatlarda hiçbir teknik, yöntem ve malzeme üretim sürecinde,

içinde böylesi bir devinim ve ruh yaratamamıştır.

Kendini Anadolu'nun bir parçası olarak gören ve Anadolu kültürü ile ruhunu besleyen sanatçının çalışmalarında da aynı etkiyi görmek mümkündür. Her ne kadar birçok kesim Anadolu medeniyetlerini ve yaşanmışlıklarını geleneksel olarak görse de sanatçı bu zenginliği kullanarak eserlerini çağdaş boyutta kabul ettirmiştir. Alemleri, sembolleri ve geleneksel formları kendi yorumu ile harmanlayarak, bir uyum yakalamıştır. İzleyiciyi tarihsel bir gezintiye çıkarırken aynı zamanda günümüz sanatına hitap edebilme yetisine sahip eserleri sanatçıyı özgün kılan en önemli unsurdur.

Seramik tornayı plastik sanatlarda ayrıcalıklı bir yere koyan şeylerden birini de Sevim şöyle ifade eder; "Tornada el ile beyin birlikte çalışmalıdır, torna döner, beyin hükmeder, el şekli verir. Bu çok önemlidir ve tüm bunlar anlık olan durumlardır. Aradaki koordinasyon bozulduğu zaman, ya el şaşar ya da beyin karışır" (Cemalettin Sevim, kişisel görüşme, 15 Mayıs 2016). Torna her ne kadar klasik bir şekillendirme yöntemi ve yuvarlak formlara elverişli bir teknik olsa da sanatçı tekniğin avantajlarını kullanarak her bir ürünü sınırlarını aşan bir yapıya büründürebilmiştir. Geleneksel yuvarlak formlara kattığı ufak ayrıntılar ve kendine has dokunuşlarla bir üslup ve ayırt edici bir özellik kazanmıştır. Sanatçının eserlerine bakıldığı zaman sır oyunlarını görmek mümkündür. Çalışmalar tamamıyla sırlanmamış olup seramik tornada şekillendirilen ana gövde bir yerden size göz kırpar. Bu üslup sanatçının ayırt edici özelliği olarak görülebilir. Neredeyse bütün eserlerinde çalışmanın bir yeri sırsız bırakılarak ana bünyenin rengi ile bir zıtlık oluşturulmuştur. Gözü alan parlak bir sır, hemen yanında sade pişmiş bir toprak, bu iki görüntünün birlikteliği, estetik dokunuşlar, gelenekselden gelen ancak kap-kacak olmayı reddetmiştir. Bu formlar sanatçının çalışmalarının çağdaş sanatta yer aldığı kanıtı şeklindedir (Görsel 1).

Görsel 1. Cemalettin Sevim'in kişisel arşivinden çağdaş torna formları, 2006

Yine Anadolu kültürünün ayrılmaz bir parçası olan alemler sanatçının ilham kaynaklarından biri olmuştur. Sonsuzluğa uzanan ve Anadolu insanının ve inançlarının simgesi olan alemler seramik formlarda vücut bularak çağdaş seramik sanatında varlık

göstermiştir. Alem toplulukların altında bulunduğu semboller demektir. Bu bağlamda bakıldığında çalışmalarındaki alemler bir çeşit buluşma noktası olarak nitelendirilebilir (Görsel 2). Geçmiş ve geleceğin buluşması, geleneğin ve çağdaşın buluşması, zıtlıkların buluşmasıdır belki de...

Görsel 2. Cemalettin Sevim'in kişisel arşivinden alemlerli seramik formlar, 2008

Çoğunlukla kahve, mavi, beyaz ve siyah sırları seven sanatçı; gelenekselden esinlenerek yapmış olduğu çalışmaların yanı sıra tornada heykel çalışmaları da yapmıştır. Kilin plastikliğini ve formun plastikliğini ortak paydada buluşturarak yine tekniğin avantajını kullanarak yapmış olduğu böcekler, sanatçının seramik tornasında yapmış olduğu ilginç örneklerdendir. Tornada yapmış olmasına rağmen görenlerin hayretle baktığı ve torna formu olduğuna inanmakta zorlandıkları böceklerdeki helezonlar, kıvrımlar ve sert yapı ustalıklarla kullanılan bir tekniğin ürünüdür. Her bir ayrıntısı tornada şekillenmiş olan böcek, metalik bir görünüm kazanarak zıtlığın bir arada kullanabileceğinin bir örneğidir (Görsel 3).

Görsel 3. Cemalettin Sevim'in kişisel arşivinden böcekler, 2010

Ruh, beden ve akıl üçlemesinin ortak ürünüdür tornadan çıkan... Manevi bir söyleminin olması Sevim'in seramik torna çalışmalarını özel kılmaktadır (Görsel 4). Semazenin dönüş sonunda ulaştığı kamil insan olma isteğine benzeyen bir süreç ile tornada yapmış olduğu helezonik dönüşler ve izler semazenlerin nağmeleri dinlerken vecde gelip hareket etmesi ve kendinden geçip dönmesi gibidir. Başını öne eğik derviş gibi içe dönük olan bu çalışmalar, kişinin öze dönüşünü ve acizliğini anlatır belki de...

Görsel 4. Cemalettin Sevim'in kişisel arşivinden dönenceler, 2014

Sanatçının neredeyse her çalışmasında insana dair bir şeyler bulmak mümkündür. Çok farklı kültür ve toplumu bünyesinde barındırarak bir kültür mozaiği oluşturan Anadolu'dan esinlenmiş sanatçının çalışmalarında da aynı etkiyi görmek mümkündür. Anadolu'nun bu zengin çeşitliliğine ve günlük yaşamlara da gönderme yaptığı çalışmalarında yine tornanın mükemmel dönüşlerini kullanarak, iç içe geçmiş yaşamları ve izleyiciye kendini bulabileceği izler bırakmıştır (Görsel 5).

Görsel 5. Cemalettin Sevim'in kişisel arşivinden şehirler, 2002

Her insan özeldir ve kendini özel hissetmek ister. Herkesin kullandığı sıradan bir tabak ya da çaydanlık kimi mutlu eder ki... Bir önemi olur mu sıradan çaydanlığın... Ya da bir çaydanlığa kim anlam yüklemek ister... Sevim'in anlam yüklü sıra dışı çaydanlıkları insanın içine işleyen, anlatsı olan birer sanat eseri ve çağdaşla geleneğin buluşmasının en güzel örneklerinden biridir (Görsel 6). Aynı zamanda sanat eserini belli bir zümreye atfetmeyen naif bir bakış açısının göstergesi...

Görsel 6. Cemalettin Sevim'in kişisel arşivinden sıradışı çaydanlıklar, 2015

SONUÇ

Tornada şekillendirme tekniği yüzyıllardır hep aynı... Çamur ilk keşfedenin de avuçları içinde kaydı ve helezonik bir dönence ile boşlukta bir form oluşturdu. O günden bugüne aynı şekilde devam eden seramik torna geleneksel ya da çağdaş, çanak, çömlek ve heykel her ne yapılsa yapılsın tornanın dönüş hareketi ile avuçlardan çamura aktarılan bir duygu olduğundan seramik tornadan çıkan ürünler hep özel olmuştur. Bu özel tekniğin mükemmel bir icra edicisi olarak Sevim farklılık yaratarak çağdaş sanatta gelenekselin korunması adına bir farkındalık yaratmıştır.

KAYNAKÇA

Sevim, C. (2005). Günümüzde Torna Sanatı. *Seramik Türkiye*, 38, 96-101.

Sevim, C. (2005). Hitit Seramik Sanatı ve Günümüz Seramik Sanatına Etkileri. *Anadolu Sanat*, 38, 87-95.